

Greet Snoodijk

**EEN TALKSHOW
IN HET SCHOOLONDERZOEK**

**luistervaardigheid
&
schoolonderzoek**

Luistervaardigheid in het schoolonderzoek van havo 5 wordt door de sectie Nederlands van de Andreas Scholengemeenschap in Zevenaar niet als sluitpost beschouwd, maar als een zinvol en dus waardevol onderdeel van het moedertaalonderwijs.

In het schoolonderzoek koppelen zij luistervaardigheid aan kijkvaardigheid doordat zij de leerlingen opdracht geven diverse talkshows, zoals die op de televisie gepresenteerd worden, te analyseren.

Greet Snoodijk doet namens de sectie Nederlands verslag van de inhoud van dit schoolonderzoekprogramma en de voorbereiding van dit onderdeel in leerjaar 1 tot en met 4. Zij was tot augustus 1988 als docente Nederlands werkzaam op de Andreas SG, maar heeft nu een functie als corrector op de IJsendoorn SG te Zutphen.

Inleiding

In het themanummer van *Moer* over de praktijk van het schoolonderzoek (*Moer* 1987/5-6) is naast de beschrijving van diverse praktijkervaringen ook de uitslag van een enquête opgenomen: restauratie en vernieuwing op 380 havo- en vwo-scholen.¹

Eén van de opvallende dingen die uit deze enquête naar voren komen, is dat het onderdeel luistervaardigheid aan belangstelling heeft ingeboet: 39% van de scholen vindt het *niet* zinvol meer luistervaardigheid te toetsen in het schoolonderzoek, terwijl dit in 1974 nog 24% was. Oorzaken die genoemd worden zijn de

problemen rond de beoordeling en een aantal praktische bezwaren: te grote klassen en slechte leermiddelen. Wanneer luistervaardigheid *wel* getoetst wordt in het schoolonderzoek, kent men dit onderdeel slechts een zeer beperkte waarde toe. Bij 65% van de scholen beslaat het niet meer dan 10% van het totale schoolonderzoekscijfer. Een teken van restauratie?

Al een aantal jaren heeft de sectie Nederlands van de Andreas SG in Zevenaar (mavo, havo en sinds 1988 vwo) luistervaardigheid in haar schoolonderzoekprogramma van havo 5 opgenomen. Ondanks bovengenoemde problemen en bezwaren is de sectie redelijk tevreden

Het schoolonderzoekprogramma in havo 5

Het schoolonderzoek Nederlands is als volgt over het jaar verdeeld:

<i>onderdeel</i>	<i>vorm</i>	<i>duur</i>	<i>tijdstip</i>	<i>gew. factor</i>
spreekvaardigheid 1	spreekbeurt	10 min.	1e SO-week	2
spreekvaardigheid 2	forumdiscussie	25 min.	1e SO-week	2
voorlezen		5 min.	1e SO-week	1
klassewerk 1			1e periode	1
klassewerk 2			2e periode	2
luisteren	schriftelijke rapportage	60 min.	2e periode	2
letterkunde	mondeling	60 min.	2e SO-week	5
				<hr/> 15

Het schoolonderzoekcijfer is het gewogen gemiddelde van de schoolonderzoeken.

Toelichting

spreekvaardigheid 1:

spreekbeurt waarbij de leerling een bepaald aspect behandelt uit een voor de lijst gelezen boek. De leerling formuleert een stelling en probeert m.b.v. argumenten en illustraties (zie voorlezen) deze stelling te bewijzen en toe te lichten.

spreekvaardigheid 2:

deelname aan een forumdiscussie. $\pm$ 5 leerlingen kiezen in overleg met de docent(e) een onderwerp en documenteren zich van te voren, zodat ze goed beslagen ten ijs komen.

voorlezen:

dit gebeurt in combinatie met spreekvaardigheid 1. Ter ondersteuning van de stelling lezen leerlingen fragmenten voor uit het gekozen boek.

klassewerk 1 en 2:

het gemiddelde cijfer van de behaalde punten voor proefwerken en overhoringen tijdens lesactiviteiten. Hierin zijn de onderdelen stellen en tekstbegrip opgenomen.

luisteren:

schriftelijk afgenomen luistertoets aan de hand van een bekeken tv-programma.

letterkunde:

een gesprek over een in overleg met de docent(e) vastgestelde boekenlijst. Deze lijst bevat 18 nummers uit de Nederlandse literatuur. Toegestaan worden ook 1 of 2 boeken uit de wereldliteratuur.

over de opzet en uitvoering van dit onderdeel, dat niet alleen beperkt blijft tot 'luisteren' maar ook 'kijken' bij oefening en toetsing betreft. Een zinvol onderdeel!

Uit nebenstaand overzicht blijkt, dat aan spreek- en luistervaardigheid een aanzienlijk gewicht wordt toegekend (40% van het schoolonderzoekcijfer). Bij het houden van een forumdiscussie ligt het accent op de spreekvaardigheid: het formuleren en onderbouwen van argumenten, het stellen van vragen, het kunnen aandragen van voorbeelden bij de argumentaties, enzovoort. Dat wil niet zeggen dat het gaat om een debat waarbij het elkaar overtroeven en vliegen afvangen de hoofdmoot vormen. Bij de voorbereiding wordt daarom óók aandacht besteed aan het luisteren naar elkaar, het ingaan op elkaars argumenten, het zich verdiepen in andermans stellingname en het onder de loep nemen van een aantal non-verbale aspecten (bijv. houding, gezichtsuitdrukking) en para-verbale aspecten (bijv. toonhoogte, woordkeus).

Sonja Barend in het schoolonderzoek

Onderdelen van de talkshows van Sonja bleken redelijk geschikt te zijn voor het toetsen van kijk- en luistervaardigheid. Gezocht werd naar een onderwerp dat leerlingen zou aanspreken en niet langer duurde dan 15 à 20 minuten. Daarbij ging het niet alleen om de interactie van Sonja met haar gast(en), maar ook om de interactie van Sonja en gast(en) met het publiek.

Hoe ziet een dergelijke toets er in de praktijk uit?

De hele toets duurt 60 minuten. De vragen worden uitgereikt en de eerste 5 minuten hebben de leerlingen de gelegenheid deze vragen door te nemen en alvast een ruwe indeling op hun kladpapier te maken, zodat ze tijdens het observeren hun notities al enigszins kunnen rubriceren. Na deze voorbereiding wordt de videoband gestart en kijken de leerlingen ongeveer een kwartier naar de talkshow. De resterende 35 à 40 minuten is er gelegenheid om de vragen met behulp van hun notities uit te werken.

Een voorbeeld van een dergelijke toets is een fragment van het programma *Sonja op zaterdag*. Het gaat daarbij om het eten van ratte-

vlees, in de studio opgediend als lekker warm hapje. De discussie handelt over de vooroordelen ten aanzien van het eten van ratten- en varkensvlees. Sonja bespreekt dit met twee gasten en het publiek.

Vragen naar aanleiding van een fragment uit: *Sonja op zaterdag*.

Duur: 15 minuten.

- 1 a) Hoe leidt Sonja het onderwerp in?
b) Welke bedoeling heeft ze daarmee?
c) In de reacties hierop spelen vooroordelen een rol. Welke vooroordelen? Betreft het de toelichting van je antwoord verbaal en non-verbaal gedrag.
d) Hoe reageert Johannes van Dam op de bestaande vooroordelen?
- 2 In de discussie blijkt dat er sprake is van tegengestelde opvattingen. Leg dit uit.
- 3 Kun je zeggen dat Sonja duidelijk een standpunt inneemt in de discussie? Noteer zo veel mogelijk voorbeelden (verbaal, non-verbaal en para-verbaal) om je antwoord toe te lichten.
- 4 Hoe reageert het publiek op de verschillende meningen? Toelichten met behulp van voorbeelden.
- 5 Beschrijf zo volledig mogelijk de relatie tussen de sprekers. Maak hierbij gebruik van de begrippen uit het communicatiemodel.
- 6 Welk doel denk je dat Sonja heeft met het opnemen van een gesprek over dit onderwerp in haar programma?

Veel succes!

Doelstellingen

Algemeen geformuleerd ligt aan de in het voorbeeld gestelde vragen de doelstelling ten grondslag, dat leerlingen in staat zijn kritisch te kijken en te luisteren naar discussieprogramma's op tv. Tv kijken doen leerlingen veelvuldig, waar afhankelijk van het onderwerp ook discussieprogramma's toe behoren. Maar op welke wijze kijken leerlingen naar dit soort programma's? Naar wij aannemen kijken en luisteren leerlingen, maar ook veel volwassenen, naar opvattingen en meningen van gespreksdeelnemers, zonder zich vaak af te vragen wat de deugdelijkheid van de argumentatie is, hoe objectief en onpartijdig een gespreksleider is, welke invloed het publiek

heeft of krijgt, waarom een bepaald gespreks-
onderwerp überhaupt aan de orde wordt
gesteld, enzovoort. De opzet is dan ook dat
leerlingen zich meer bewust worden van een
viertal aspecten:

1 structuur

2 interactie

3 inhoud

4 bedoeling-effect.

Wanneer we kijken naar de *structuur* van een
dergelijke talkshow dan moeten leerlingen
zicht krijgen op de globale opbouw en het ver-
loop van de discussie. Is het voor hen zicht-
baar dat er een rode draad in de behandeling
van het onderwerp zit of dat deze juist ont-
breekt? Welke gespreksprocedure is er expli-
ciet of impliciet afgesproken: is er bijvoorbeeld
eerst een rondje waarin de meningen worden
geïnterviewd of barst de discussie meteen
los? De wijze waarop het discussie-onderwerp
ingeleid en afgesloten wordt kan ook informa-
tie geven over de al dan niet geplande struc-
tuur binnen de discussie. En welke interpre-
tatie hecht je daaraan: wat zou de bedoeling
van een specifieke inleiding zijn en wat is het
effect ervan op gespreksdeelnemers en/of
publiek?

Op het terrein van de *interactie* moet de leer-
ling kunnen beoordelen en beschrijven hoe de
gesprekken tussen gespreksleid(st)er en
gasten verlopen, wat de relatie tussen hen is,
welke rol de gespreksleid(st)er heeft en neemt,
welke rol het publiek speelt of mag spelen.
Daarnaast moet de leerling verband kunnen
leggen tussen de argumenten die iemand op
tafel legt en het referentiekader van waaruit
iemand zijn of haar opvattingen formuleert.
Bovendien moet de leerling in staat zijn on-
derscheid te maken tussen verbale, non-
verbale en para-verbale aspecten van de
interactie.

Wat betreft de *inhoud* van een dergelijke talk-
show wordt leerlingen gevraagd een samen-
vatting te geven van argumenten van
gespreksdeelnemers en mogelijke verschuiv-
ingen daarin.

Ten slotte het aspect *bedoeling-effect*. Dit is
nauw met bovenstaande aspecten verbonden:
wat is bijvoorbeeld het effect van een domi-
nante gespreksleid(st)er in een bepaalde
discussie?

En een slotvraag zou kunnen zijn welke bedoe-
ling het heeft een bepaald onderwerp (bijvoor-
beeld het eten van ratten vlees) in een talkshow

op te voeren.

Al met al geen geringe opgave voor de
leerlingen.

Vandaar dat in voorafgaande leerjaren al met
luister- en kijkvaardigheid begonnen wordt.

Kijk- en luistervaardigheid in leerjaar 1 t/m 3 havo

Het schoolonderzoek luistervaardigheid zoals
in het voorgaande geschetst, is een uitvloeisel
van de lessenreeksen die in de onderliggende
leerjaren hebben plaatsgevonden. Met name in
havo 4 wordt al een begin gemaakt met de
voorbereiding van het schoolonderzoek een
jaar later. Maar ook in leerjaar 1 t/m 3 havo
zijn er lessenreeksen luistervaardigheid in de
jaarprogramma's opgenomen.

In leerjaar 1 en 2 (heterogeen samengesteld
m/h) wordt er thematisch/cursorisch gewerkt:
thematische lessenreeksen (veelal n.a.v. het
tijdschrift *Tikker*) worden afgewisseld met cur-
sorische onderdelen (spelling, taalbeschou-
wing, schrijfvaardigheid e.d.). Eén van de cur-
sorische lessenreeksen is luisteren (± 8 les-
sen), samengesteld voor zowel leerjaar 1 als
2.

In leerjaar 1 staat met name het aspect 'kij-
ken' centraal, waarbij leerlingen zich meer be-
wust worden van zaken als houding, gebaren
en allerlei andere non-verbale elementen die bij
luisteren een rol spelen. Dramatische expressie
is een belangrijk middel in deze lessen om dit
'kijken' te verduidelijken en te illustreren. De
leerlingen houden van deze lessen een logboek
bij. Dit logboek wordt beoordeeld, evenals de
betrokkenheid bij de lessen en de uitvoering
van de opdrachten.

In leerjaar 2 wordt er voortgeborduurd op dit
'kijken'. Daarnaast komen andere daarmee sa-
menhangende aspecten ter sprake: als iemand
boos kijkt, hoe klinkt zijn of haar stem dan.
Het accent van het kijken wordt in dit leerjaar
verschoven naar het luisteren: sprekersken-
merken (leeftijd, geslacht, land of streek, hard-
zacht, vloeiend-haperend e.d.), dialect, accent,
emoties in stemmen, enzovoort. Ook het be-
grip context wordt geïntroduceerd: in de ene
situatie vind je het prettiger naar iemand te
luisteren dan in een andere situatie. In deze
lessenreeks wordt veel met cassettebandjes
gewerkt.² Leerlingen houden weer een logboek
bij en maken als afsluiting in een groepje van

max. 4 personen een hoorspel (± 10 min.), waarbij ze zaken die ze in de lessen hebben geleerd, moeten toepassen. Het maken van het hoorspel is een huiswerkopdracht. Het onderdeel luisteren in leerjaar 3 havo³ is verbonden met het thema 'reizen'. Binnen dit thema wordt uitvoerig stil gestaan bij allerlei interviewtechnieken (open en gesloten vragen, inhaakvragen, verhelderingsvragen e.d.). Om het geleerde in praktijk te brengen is het de opzet dat leerlingen iemand interviewen die thuis is in de reiswereld (bijv. een medewerk(st)er van een reisbureau) en daar in een werkstuk verslag van doen. Op een ander moment in het jaarprogramma maken leerlingen een documentaire in een groepje van maximaal 4. Staat in leerjaar 2 het verhalende element centraal, in leerjaar 3 havo gaat het om het overbrengen van feitelijke en zakelijke informatie rond een bepaald onderwerp. Met behulp van een aantal vragen beoordeelt de klas zaken als verstaanbaarheid, publieksgerichtheid, opbouw e.d.

Luister- en kijkvaardigheid in havo 4, voorbereiding op het schoolonderzoek

In havo 4 wordt een begin gemaakt met de voorbereiding op het schoolonderzoek. De lessenreeks bestaat uit ± 10 lessen; 6 aspecten komen in deze lessen aan bod.

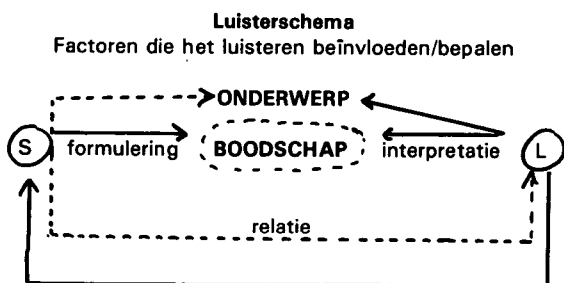
1 Begonnen wordt met een toelichting op *het communicatiemodel*. In vereenvoudigde vorm wordt dit de leerlingen voorgelegd, waarbij luisteren centraal staat. Zaken als situatie, referentiekader, feedback, redundantie, de relatie tussen spreker (S) en luisteraar (L), de wederkerigheid in de interactie (S en L zijn afwisselend spreker en luisteraar), worden geïllustreerd met beeldmateriaal en/of cassettebandjes. Waar dit mogelijk is worden oefeningen toegevoegd.

Het begrip redundantie kan bijvoorbeeld geïllustreerd worden met een nummer van de lp *Hengstenbal* van Kooten en De Bie. Hierop staat 'Mannen bellen': een man voert drie telefoongesprekken en probeert tevergeefs een afspraakje te maken met verschillende jeugdvriendinnetjes. Je hoort alleen de man en het laat zich raden wat er aan de andere kant van de lijn gezegd wordt.

'Mannen moeten bellen' (*Hengstenbal*)

Hallo. Spreek ik met Agaat Wezeman?
Dag Agaat! Met Frans! Frans Plugge!
Nee, Plugge. Ja, Frans.
Zeg hoe gaat er mee?
Ga wegl Nee, dat wist ik niet. Maar hoe
Zo, twee alweer? O, meisjes. Leuk.
Zeg Agaa... jaja ja nou
ja, zeg Agaa... ja, nou
ja vertel mij wat, ehm...
Ja dat is 't hè? ja
ja jaja Oh de bof, hè jakkie
Ja, die van mij ook toen.
Nee, twee jongens. Zeg Agaa... zeg Agaa...
Zeg Agaat, we hebben zo ontzettend veel bij
te praten, zal ik, ehm, kan het niet dat ik
even bij je langs kom? dat dat het beste is,
dacht ik, ik ben hier nu toch in de stad, dus
dat ev... Oh jeetje
En ben je wel op? Oh in bed, hè bahl
Ja, het heerst weer hè?
Zeg Agaat, dan ehm jaja ja natuurlijk
nee hoor! Okay Agaat, ehm jaja
Altijd! Doen wel
Leuk! En ehm, beterschap hè?
Nee, Frans, Frans Plugge. Ja precies!
Agaat, het beste! Dag, kusje.

Na deze niet al te moeilijke invuloefening wordt besproken hoe het komt dat de woorden aan de andere kant van de lijn zo voorspelbaar zijn. Andere aspecten van het communicatiemodel komen dan vanzelf ter sprake: de situatie (telefooncel) die van invloed is op de formulering van S, de interpretatie en communicatieve houding van L, de relatie (vage jeugdvrienden) die weer van invloed is op het verloop van het gesprek en het eigenlijke onderwerp: het maken van een afspraakje.

- 2 Toelichting van de begrippen *verbaal* en *non-verbaal taalgebruik* levert niet al te grote problemen op, omdat deze aspecten uitvoerig in de vorige leerjaren aan de orde zijn geweest. Leerlingen krijgen bijvoorbeeld opdrachten om uitsluitend met verbale middelen of uitsluitend met non-verbale middelen de klas iets uit te leggen. Het blijkt dan dat het moeilijk is om *alleen* verbale of non-verbale taal te gebruiken: beide elementen zijn bij spreken en luisteren meestal onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Non-verbaal

Geef een leerling de volgende opdracht: maak aan de klas onderstaande situatie duidelijk, uitsluitend met *non-verbaal* gedrag.

Je wilt een vriend/vriendin uitnodigen voor een etentje en je prijst jouw kwaliteiten als kok daarbij aan.

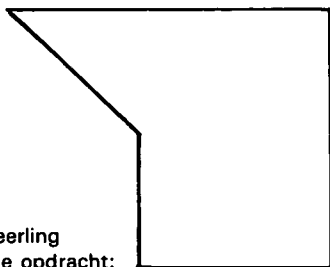
Non-verbaal

Draai een stukje video, waarop mensen in een bepaalde situatie handelend, eventueel pratend, optreden en een grote mate aan non-verbaal gedrag laten zien. Draai het geluid weg.

Vraag aan de klas: wat zie je en welke interpretaties hecht je daar aan?

Verbaal

Geef een leerling de volgende opdracht: Laat de klas op basis van uitsluitend *verbale aanwijzingen* deze figuur tekenen.

- 3 Het aspect *para-verbaal taalgebruik* is voor leerlingen een wat moeilijker begrip, evenals het maken van het onderscheid tussen datgene wat je hoort en de interpretatie die je eraan verbindt. Het praten met een harde stem bijvoorbeeld kan op verschillende manieren geïnterpreteerd worden: kwaadheid, verbazing, vraag om aandacht. Voorbeelden van para-verbaal taalgebruik zijn stemgebruik (vol-leeg, hard-zacht, enz.), ademhaling (snel-langzaam, hoorbaar-onhoorbaar, enz.), spraak (vloeiend-haperend, gelijkmatig-wisselend), woordgebruik (abstract-concreet, zakelijk-populair), zinsopbouw, spreekpauzes, stopwoorden en dergelijke. Een uitstekende oefening is het hoorspel van P. van Gestel *De leraar*,⁴ waarin de emoties hoog oplopen. Een oud-leerling zoekt z'n vroegere leraar op, zint op wraak en bedreigt hem.
- 4 Ook wordt aandacht besteed aan de *inhoudelijke kant* van bijvoorbeeld een monoloog, dialoog, interview of discussie. Door middel van het beluisteren van onderdelen van radioprogramma's oefenen leerlingen in het weergeven van feitelijke informatie, het aangeven van de lijn in een betoog, het onderscheiden van argumenten en tegenargumenten, het samenvatten van het beluisterde onderdeel, en het onderscheiden van feiten en meningen. Als lesmateriaal zou je onderdelen van een nieuwsdienst kunnen gebruiken (monoloog), een interview in een actualiteitenrubriek (dialoog), een discussieprogramma zoals 'Journalistenforum'.
- 5 Langzamerhand wordt in de lessen geprobeerd een *integratie* tot stand te brengen tussen de verschillende onderdelen die in de voorafgaande lessen de revue zijn gepasseerd. Als oefeningen worden radioprogramma's gebruikt, waarbij meerdere sprekers, een gespreksleid(st)er en zo mogelijk publiek optreden en waarbij emoties op diverse momenten bij de sprekers duidelijk hoorbaar zijn. Alleen het kijkelement ontbreekt nog.

Onderwerp: Regionale orkesten

- 1 Vat de inhoud van de inleiding samen.
  - 2 Noem twee redenen voor het feit, dat voorzitter Sjoerdsma een toespraak houdt vóór het concert van het Fries Orkest.
  - 3 Noteer uit de toespraak van Sjoerdsma vier woorden, waaruit zijn betrokkenheid bij de zaak blijkt.
  - 4
    - a) Welke beslissing heeft minister Brinkman genomen?
    - b) Vat de mening van Sjoerdsma over deze beslissing samen.
    - c) Hoe reageert voorzitter De Jong van het Noordelijk Filharmonisch Orkest op de beslissing van Brinkman?
  - 5 Sjoerdsma en De Jong verschillen t.a.v. één zaak van mening en zijn het t.a.v. een andere zaak met elkaar eens. Noem deze twee zaken en vermeld kort het standpunt van de beide heren.
  - 6
    - a) Dat de interviewer zich in het onderwerp verdiept heeft, blijkt o.m. op het einde van het gesprek met De Jong. Waaruit?
    - b) Beschrijf de tactiek van de interviewer en de reactie daarop van De Jong, helemaal op het eind van hun gesprek. Geef hierbij, zo nodig, voorbeelden.
  - 7 Op de band komen drie soorten paraverbale signalen voor. Welke, en wat is hun functie?
  - 8 Je zou de band kunnen verdelen in twee gedeelten. Deze gedeelten zijn op dezelfde manier opgebouwd. Noem de onderdelen, die in elk gedeelte voorkomen.
- 6 Ten slotte wordt het kijkelement toegevoegd en wordt aan leerlingen gevraagd zowel te luisteren als te kijken: een zware opgave. Niet alleen de talkshows van Sonja dienen daarbij als oefenmateriaal, maar ook andere discussieprogramma's op de tv, evenals de groepsdiscussies in de klas die desgewenst op de video opgenomen kunnen worden en geanalyseerd.

In havo 5 ziet het programma luister- en kijkvaardigheid er nagenoeg hetzelfde uit. De 6 aspecten worden nog eens herhaald, waarbij gestreefd wordt naar verdieping van de analyses. Het accent komt dan voornamelijk te liggen op het oefenen m.b.v. de video. Inzicht

krijgen in en zicht krijgen op alle aspecten die zich in een talkshow voordoen vereist veel oefening. Maar de 'Aha-Erlebnisse' waar leerlingen dan geregeld blijk van geven, maken deze inspanningen de moeite waard.

Ten slotte

Door in de schoolloopbaan van leerlingen elk jaar aandacht te besteden aan kijk- en luistervaardigheid, is het mogelijk dit in havo 5 uit te laten monden in een zinvol onderdeel van het schoolonderzoek.

Het maken van het correctiemodel levert niet veel problemen op, maar is wel tijdrovend. De videoband moet diverse keren bekeken worden, wil je alle mogelijke aspecten van antwoorden ontdekken. Bij oefeningen wordt de band vaak 2 keer afgedraaid, maar in het schoolonderzoek moet 1 keer voldoende zijn. Uiteraard is het voor de leerlingen onmogelijk alle antwoorden compleet weer te geven. Ze moeten tegelijk kijken, luisteren en notities maken. Het is dan ook voldoende wanneer leerlingen in staat zijn een aantal aspecten van een antwoord op te schrijven (bijv. 3 van de 6 mogelijkheden).

Het vinden van een aardig onderwerp voor dit onderdeel van het schoolonderzoek is niet eenvoudig. Het fragment mag immers niet te moeilijk zijn en moet alle in de lessen aan de orde gestelde elementen naar evenredigheid weerspiegelen. De rol van het publiek bijvoorbeeld zal in de ene show van grotere invloed zijn dan in de andere. Per jaar zullen de accenten in dit schoolonderzoeksdeel dan ook iets anders komen te liggen.

Aangezien we als school in de gelukkige omstandigheid verkeren de beschikking te hebben over 3 video's, leveren het oefenen en de organisatie van het schoolonderzoek zelf niet al te grote problemen op. Afspraken maken voor de 6 à 8 havo 4- en de 6 à 7 havo 5-klassen wie wanneer welke video heeft en de bediening van het apparaat zelf, zijn de technische aspecten die wel overleg vereisen, maar geen onoverkomelijke bezwaren opleveren.

Wellicht dat dit artikel naast een bijdrage tot het onderdeel luistervaardigheid in het schoolonderzoek ook een aanzet kan zijn tot de discussie over de relevantie van het kijkonderwijs binnen het vak Nederlands.

Noten

- 1 L. Schouw & E. van der Geest 'Vijftien jaar schoolonderzoek Nederlands: restauratie en vernieuwing' in: *Moer* 1987/5-6.
- 2 Deze lessenreeks is deels gebaseerd op R. van Bezooijen *Luistervaardigheid in de praktijk* K.U. Nijmegen 1979.
- 3 Door een andere opzet is luistervaardigheid in mavo 3 en 4 buiten beschouwing gelaten.
- 4 Informatie over dit hoorspel is te verkrijgen bij Greet Snoodijk.